

використовувати у подальшому селекційному процесі, спрямованому на отримання форм з підвищеною продуктивністю пшениці озимої.

УДК 633.85.494 "324": 631.559

ШОХ С. С., кандидат с.-г. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

АДАПТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РІПАКУ ОЗИМОГО ЗА МАКРООЗНАКОЮ - ВРОЖАЙНІСТЬ

Протягом останніх років погодні умови в Україні та зокрема в Київській області різко відрізнялись за рядом показників. За період 2008 – 2009 рр. на дослідному полі Білоцерківського НАУ вегетаційні періоди відрізнялись різкою зміною від посушливих умов до перезволоження влітку, жаркими весняними та літніми періодами і нерівномірним сніговим покривом та перепадами температур взимку. Для рослин озимого ріпаку, який є вологолюбною культурою, такі умови створили природний провокаційний фон для визначення адаптивного потенціалу за врожайністю без перенесення рослин у різні зони вирощування.

В селекційній практиці цінними є генотипи, які за фенотиповим проявом ознак стійко проявляють високий рівень показника протягом поколінь. За своєю природою врожайність є макроознакою, яка складається з простих кількісних ознак – кількість насіння в стручку, маса 1000 насінин, кількість стручків на пагоні і рослині та їх взаємодії у фізичному вираженні. Успадкування складного рівня ознак відбувається за системним полігенним контролем, має складне успадкування кожного з компонентів макроознаки, а оцінка за ознаками включає системний підхід щодо комплексу факторів, які впливають на фенотиповий прояв ознаки. До таких факторів належать і екстремальні чинники середовища – посушливі умови протягом критичних періодів росту, перезволоження при формуванні та досягненні врожаю. Оцінка адаптивної здатності у сортозразків ріпаку озимого дозволяє виявити форми, які проявляють широку норму реакції за компонентами макроознаки.

Попереднє вивчення робочої колекції зі 154 сортозразків показало, що за проявом простих кількісних ознак у різко відмінних погодних умовах сорти української і німецької селекції мали переваги над сортами колекції іншого походження. За морозостійкістю та стійкістю до вилягання більшість зразків мали низьку та середню стійкість (4-6 балів). Високу морозостійкість мали зразки Л₂₉, Н₄₂, Сс₄₅. За простою ознакою – кількість насіння в стручку зразки Н₄₂, А₈₀, А₈₄ переважали стандарт та інші зразки колекції (25 – 35 насінин). Найвищі показники за масою 1000 насінин було виявлено у сортозразків Т₆₅, Д₆₂, В₇₄ - від 6,2 до 6,6 г. За кількістю стручків на рослині та пагоні спостерігався широкий розмах варіювання ознаки завдяки тому, що рослини ріпаку озимого здатні формувати більшу кількість пагонів на рослині та стручків на пагоні за зменшеної густоти стояння рослин і навпаки та компенсувати врожай випавших рослин.

На початкових етапах селекційної роботи можна зробити висновок, що виявлено форми з високим проявом фенотипних ознак, що може підтвердити або спростувати подальше дослідження за комплексом ознак.